

УДК 811.161.2'366

ДО ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕМПОРАЛЬНИХ ПРИЙМЕННИКІВ У ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ

Любов Конюхова

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 47, 79044, Львів, Україна
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

У статті проаналізовано мас-медійні тексти з погляду уживання прийменників. Звернуто увагу на нормативність уживання темпоральних прийменників, вказано на те, що темпоральні прийменники мають певні відтінки значень і тому журналісти повинні ретельно добирати ці прийменники у кожній мовній ситуації.

Ключові слова: темпоральні прийменники, контактні прийменники, синонімічні прийменники, мас-медійні тексти.

Щодня ми черпаємо інформацію із різних медіа. Однак якщо теле- чи радіотексти підготовлені для вух, тобто для того, щоб їх почули, то газети пропонують інформацію для очей. Звичайно, що важливим є те, чи правильно підготовлена інформація в різних ЗМІ. Існують певні правила подання інформації споживачеві. Зауважимо, що в журналістиці інформацією вважають «повідомлення про факти, події, явища, відомості про когось або щось, що характеризується злободенністю, точністю, правдивістю, лаконічністю, систематизованим добором фактів» [2, 45]. На думку дослідника теорії масової інформації та комунікації З. Партика, дотримання правил підготовки інформаційних матеріалів «полягає в тому, щоб: а) повідомити реципієнтам лише нову для них інформацію; б) привести кількість інформації, поданої в повідомленні автором, у відповідність із можливістю реципієнтів її сприйняти; в) повідомити реципієнтам лише цінну для них інформацію; г) скомпресувати інформацію повідомлення» [7, 123]. Багато хто з дослідників інформаційних газетних текстів, як і З. Партико, приділяє увагу лише змістові та формі матеріалів. Але, погодьмось, якщо інформація подана неграмотно, якщо в ній трапляються неправильно вжиті слова, то це дратує читача, знижує імідж видання. З огляду на це питання про культуру вживання слів, зокрема й прийменників, є **актуальним** і потребує розгляду. Важливість дослідження на матеріалі газет зумовлена й тим, що саме в друкованому тексті граматичні помилки є помітніші, ніж у тексті, призначеному для слухового сприйняття. І саме журналісти, і газетярі в тому числі, можуть ефективно впроваджувати

мовну норму в повсякденне спілкування людей. Адже в уживанні слів пересічний громадянин орієнтується перш за все на мову мас-медіа. Журналістові важливо звертати увагу на нормативне уживання всіх слів – і самостійних частин мови, й службових.

Мовознавець М. Пилинський зауважує, що норма літературної мови – це реальний, історично зумовлений і порівняно стабільний мовний чинник, що відповідає мовній системі і становить...найкращий для конкретного випадку варіант, що відібрало суспільство на певному етапі розвитку [8, 94].

У найновішій науковій праці з морфології «Теоретична морфологія української мови» вказано на основні норми вживання всіх частин мови [3].

Мета нашого дослідження – звернути увагу на культуру вживання темпоральних прийменників у газетних текстах інформаційного характеру, вказати на порушення норм використання цих службових частин мови та з'ясувати причини таких порушень.

Прийменники функціонують у нашій мові як звичайні повнозначні слова. Іноді вони є носіями не лише граматичного, але й концепційного значення. Тому дуже важливо вживати їх у точному їх значенні. Однак ці хоч і маленькі слова свого часу зазнали впливу інших мов, що спричинило плутанину в їх використанні.

Звернемо увагу на проблеми, пов'язані з функціонуванням темпоральних прийменників. Більшість із цих прийменників формально споріднена з просторовими (*близько, в, від (од), вслід за, слідом за, до, з, за, над, перед, під, по, при, проти, серед, посеред, через*). Решта сформувалася у сфері темпоральних відношень (*напередодні, наприкінці, о (об), одночасно з, під час, пізніше, протягом, після, опісля, починаючи з, раніше, у процесі*). «Основне семантичне протиставлення контактність – дистантність у темпоральних прийменників модифікується в одночасність – різночасність явищ», - зауважують автори «Теоретичної морфології української мови» [3, 339]. Більшість прийменниково-відмінкових форм із значенням одночасності вказує на проміжок часу, частково заповнений повідомлюваним явищем. За нашими спостереженнями, у текстах засобів масової інформації найуживанішим серед них є прийменник **в (у)**, що поєднується з іменниками знахідного відмінка, наприклад, із назвами днів тижня, пір року, іншими часовими поняттями, як-то:

У липні почнуть виплачувати компенсації вкладникам Ощадбанку. А вже у квітні перевірятимуть дані реєстру вкладників.

У п'ятницю, 30 березня, на заході мінлива погода.

У березні за цим фактом було порушено кримінальну справу за ст. 358 ч. 4 («Використання підробленого документа»).

Часто трапляються сполуки на кшталт **в цьому році, в минулому році, в 2011 році**. Наприклад:

У Східниці джерела відкриті в 1970-х, тому саме тепер тут вода є в найбільш цілющому стані (газета «ЗІК»).

У 2011 році Київстар посів першу сходинку серед найкращих у світі компаній за якістю послуг (газета «Високий Замок»).

Разом із тим журналісти пропонують і безприйменникові структури, які передають аналогічне значення, як-от:

Довідка «ВЗ»: Матвій Ганнопольський народився **1953 року** у Львові (газета «Високий Замок»).

2009 року зафіксовано два випадки електроловлі риби, **2010-го** – теж два, **2011-го** – один. А **2012-го?** (газета «Експрес»).

В Україні супербураві були й раніше: **1965 року** на заході вони повалили до 40% лісів (газета «Експрес»).

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» не заперечує вживання прийменника **в (у)** з місцевим відмінком на означення часу, за якого відбувається дія або коли наявний який-небудь стан [ВТССУМ, с. 71], однак сполуки типу **в 2011 році, в ті часи, в революцію, в дитинстві, в останній час** є ніби скалькованими з російської мови й тому ненормативними. На це звертають увагу сучасні українські мовознавці [1, 164 -165; 4, 50 – 53; 9, 168; 10, 264] і пропонують натомість властиві українській мові сполуки **2011 року, за тих часів, за революції, торік, минулого року, останнім часом**. Мовознавець С. Караванський зазначає: « Той, хто вживає невластиві форми з прийменником..., виявляє своє незнання української мови, а також той факт, що він думає поросійськи і походя «перелицьовує» свою російську мову на псевдоукраїнське язичіє» [5, 95].

Вважаємо, що журналістам потрібно прислухатися до вказівок мовознавців і в українських ЗМІ пропонувати все ж властивий українській мові варіант слововживання. Темпоральний прийменник **в (у)** слід поєднувати з іменниками, які є назвами днів тижня, частин доби, пір року, загальних часових понять, явищ, дій, процесів, як зазначено в «Теоретичній морфології української мови» [3, 339].

Значення означеної тривалості сучасні мас-медіа реалізують за допомогою прийменників **протягом** і **упродовж** з родовим відмінком. Причому донедавна основним засобом вираження такого змісту був прийменник **протягом**, і лише останнім часом спостерігаємо активне впровадження в мову ЗМІ прийменника **упродовж**. Ось приклади:

*Цієї суботи українці не вмикатимуть світла **впродовж** години, щоб долучитись до боротьби зі зміною клімату* (газета «Експрес»).

*Лише **впродовж** доби в нас перебуватиме копія ікони Божої Матері «Скоропослушниця» з Афону*(газета «Експрес»).

***Упродовж** березня у Львові трапилося 65 пожеж, пов'язаних із самовільним спалюванням рослинності та її залишків* (газета «Самопоміч»).

Вважаємо таку тенденцію позитивною, оскільки вона засвідчує прагнення мовців відродити самотність української мови.

Однак у тій самій газеті іноді пропонують і прийменник **протягом**, і **впродовж**, як-от у газеті «Експрес» (№122(6646)) на першій сторінці читаємо:

*«Нафтогаз України» і німецька компанія «RWE» підписали контракт на постачання 56 мільйонів кубометрів блакитного палива вже **протягом** листопада-грудня*.

На третій же сторінці значення тривалості передають за допомогою прийменника **впродовж**:

*А **впродовж** 10 хвилин диспетчер отримав ще два такі дзвінки*.

Зазначимо, що деякі словники пропонують як нормативний тільки прийменник **протягом**. Наприклад, «Універсальний словник української мови»

прийменника **впродовж** зовсім не подає [], а «Новітній російсько-український словник» [6, 825] пропонує перекладати російське **на протяженні** тільки як **протягом**, форми ж **упродовж** узагалі не враховує. Однак «Великий тлумачний словник сучасної української мови» засвідчує існування прийменника **впродовж**. Наші спостереження доводять, що в мові газет цей прийменник усе частіше вживають для позначення часу існування чогось, тривання якої-небудь дії, якогось процесу.

Означену тривалість виражає й темпоральний прийменник **за**:

За кожен місяць об'єм трафіку пакетних даних зростає на 5% (газета «Високий Замок»).

Петро Павлович Лизан за сто років жодного разу не лежав у лікарні і не приймав пігулок (газета «Високий Замок»).

9,1 гривень за минулий рік вкрали шахраї з платіжних карток українців. За рік кількість випадків шахрайства з платіжними картками зросла більш як вдвічі (газета «Високий Замок»).

Разом з іменником, ужитим у знахідному відмінку, прийменник **за** вказує на проміжок часу, протягом якого щось відбувалося, після якого щонебудь відбувається, або на період, який відділяє якусь дію від іншої, наступної.

У львівських газетах натрапляємо на речення, в яких журналісти за допомогою прийменника **за** позначають проміжок часу, як-от:

За тиждень у храмі має бути нове внутрішнє освітлення (газета «Експрес»).

Тут прийменник **за** з іменником знахідного відмінка вжито як синонім до **через**, що є характерною західноукраїнською рисою, тепер уже унормованою. Синонімість розглядуваного прийменника, хоч і зумовлена діалектними впливами, все ж є прийнятною для газетного тексту, оскільки вона зафіксована словниками й засвідчує норму живого мовлення.

У мові інформаційних текстів зрідка трапляється неправомірна підміна прийменника **за** прийменником **у (в)**: *в Помаранчеву революцію всі прагнули одного (правильно за помаранчевої революції); у війну (правильно за війни) такого не було.*

Наш аналіз засвідчив, що журналісти іноді мають проблеми з темпоральним прийменником часової наступності **відтак**, вживаючи його як синонім до вставного слова **отже** й відокремлюючи його комами: *відтак, напрошується висновок; відтак, проблема й досі не вирішена.* Однак прийменник **відтак** передає значення «потім, після того, далі» й комами не відокремлюється.

Спостереження за мовою газетних текстів інформаційного характеру довели, що автори цих текстів, в основному, вживають темпоральні прийменники у властивому значенні. Порушення ж норм є зовнішнім виявом суспільно-культурних процесів. Неправильне використання темпоральних прийменників часто пов'язане з тим, що журналісти не розмежовують засобів української та російської мов, не з'ясовують точних значень прийменників, а покладаються лише на свою інтуїцію.

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1999. – С. 164 -165.
2. Бідзіля Ю. Словник журналіста: терміни, мас-медіа, постаті / Ю. Бідзіля. – Ужгород: Закарпаття, 2007. – 224 с.
3. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови / Іван Романович Вихованець, Катерина Григорівна Городенська. – К.: Пульсари, 2004. – 398 с.
4. Зубков М. сучасна ділова мова за професійним спілкуванням. – Х., 2006. – С. 50 – 53.
5. Караванський С. Секрети української мови. – Л., 2009. – С. 95
6. Новітній російсько-український словник / уклад.: Ковальова Т. В., Коврига Л. П. – Харків: Сінтекс, 2004. – 1168 с.
7. Партико З. Теорія масової інформації та комунікації / З. Партико. – Львів: ПАІС, 2008. – 290.
8. Пилинський М. Мовна норма і стиль / Микола Миколайович Пилинський. – К.: 1986.
9. Терлак З. Проблема кодифікації синтаксичних норм// Збірник праць і матеріалів на пошану професора Івана Ковалика. – Л., 2003. – С. 164 -176.
10. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова / Ірина Дмитрівна Фаріон. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. – 328 с.

**TO THE PROBLEM OF FUNCTIONING OF THE TEMPORAL
PREPOSITIONS IN THE NEWSPAPER TEXT OF INFORMATIVE
CHARACTER**

Konyukhova Liubov

*Ivan Franko National University of Lviv,
Gen. Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine.
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

The article analyses the mass-media texts in terms of the usage of prepositions. The peculiar attention is paid to the correctness of using the temporal prepositions. It is pointed, that the temporal prepositions possess certain shades of meaning and that is why journalists must be very precise in choosing these prepositions in every language situation.

Key words: the temporal prepositions, the contactive prepositions, the synonymic prepositions, the mass-media texts.

**К ПРОБЛЕМЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ТЕМПОРАЛЬНЫХ
ПРЕДЛОГОВ В ГАЗЕТНЫХ ТЕКСТАХ ИНФОРМАЦИОННОГО
ХАРАКТЕРА**

Конюхова Любовь

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львов, Украина
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

В статье проанализированы масс-медийные тексты с точки зрения употребления предлогов. Обращено внимание на нормативность употребления темпоральных предлогов, указано на то, что темпоральные предлоги обладают определенными оттенками значений и поэтому журналисты должны тщательно подбирать эти предлоги в каждой языковой ситуации.

Ключевые слова: темпоральные предлоги, контактные предлоги, синонимические предлоги, масс-медийные тексты.

Стаття надійшла до редколегії 23.12.12

Прийнята до друку 10.01.13